

In the name of Allah, the compassionate, the merciful
به نام خداوند بخشنده مهربان

اصل آزادی قراردادی در قرآن کریم با رویکرد به نقد نظام حقوقی رومی ژرمنی

مهدی همتیان

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فرآوری اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالتذگی مراکز آموزشی و پژوهشی، در گرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعه المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم

پیشگفتار

با توجه به موقعیت و جایگاه فعلی علوم انسانی غربی در جوامع اسلامی و نقش این علوم در سازندگی علوم رفتاری انسان، اسلامی سازی این علوم از مهم ترین وظایف محققان علوم اسلامی است. در این میان کشف مبانی این گزاره های علمی در قرآن کریم مهم ترین عمل است. از آنجایی که اصل آزادی قراردادی یکی از مهم ترین بنیادهای حقوق خصوصی محسوب می شود، این رساله با الگوگیری از روش تفسیر موضوعی شهید صدر رحمته الله علیه و به روش توصیفی - تحلیلی و با رویکردی اجتهادی در پی آن است که دیدگاه قرآن کریم (از حیث مبانی و قلمرو) در مورد این نظریه مهم حقوقی برخاسته از غرب و خصوصاً نظام حقوقی رومی ژرمنی را به دست بیاورد و در این راستا نقدهایی بر مهم ترین خاستگاه این نظریه یعنی نظام حقوقی رومی ژرمنی در این زمینه وارد سازد و در نهایت تفوق دیدگاه قرآن کریم را بر دیدگاه رومی ژرمنی در مورد این نظریه به اثبات رساند. نتایج حاصل شده در این رساله عبارتند از این که قرآن کریم اصل آزادی قراردادی مورد نظر نظام رومی ژرمنی را قبول ندارد. با جایگزینی مبانی اسلامی به جای مبانی غربی اصل مزبور یک اصل

اسلامی بوجود آمد که بر اساس برخی مبانی فقهی، آیات (مائده، آیه ۱) و (نساء، آیه ۲۹) بر آن دلالت می‌کنند. همچنین آیات مذکور بر مستثنیات اصل آزادی قراردادی با کلمات «العقود» و «الباطل» دلالت دارند. تفاوت نگاه قرآن کریم و نظام رومی ژرمنی به اصل آزادی قراردادی را می‌توان در مبانی و مستثنیات بدین شکل بیان نمود: اصل مزبور در قرآن کریم مبتنی بر اراده شارع و نگاه عبد - مولا به رابطه انسان و خداوند و در نظام رومی ژرمنی، مبتنی بر حاکمیت اراده انسان و در حاشیه بودن خداوند می‌باشد و مستثنای اصل مزبور در قرآن کریم احکام شرعی است که توسط خداوند، پیامبر و امامان معصوم علیهم‌السلام بیان می‌شود و در نظام رومی ژرمنی قانون سکولاری است که برآمده از اراده جمعی بشر می‌باشد که تجربه و تاریخ حقوق از خطای مکرر آن پرده برداشته است.

واژگان کلیدی: آیات ﴿أَوْفُوا بِالْعُقُودِ﴾ و ﴿تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ﴾، اصل آزادی

قراردادی، مبانی، مستثنیات، نظام رومی ژرمنی.

فهرست

مقدمه	۱۵
تبیین موضوع رساله و بیان اهمیت و جایگاه موضوع	۱۵
اهداف تحقیق	۱۸
سؤالات تحقیق و فرضیه‌ها	۱۹
۱. سؤال اصلی	۱۹
۳. سؤال‌های فرعی	۱۹
۴. پیشینه تحقیق	۲۰
۵. نوآوری تحقیق	۳۰
۶. روش تحقیق	۳۲
ساماندهی تحقیق	۳۳
فصل اول: کلیات	۳۵
مبحث اول - چیستی‌شناسی اصل آزادی قراردادی	۳۵
گفتار اول - مفهوم اصل	۳۵
گفتار دوم - مفهوم قرارداد	۳۷
گفتار سوم - مفهوم مبنا	۳۸
گفتار چهارم - مفهوم حاکمیت اراده	۳۹
گفتار پنجم - مفهوم اصل حاکمیت اراده	۴۰

- گفتار ششم - مفهوم آزادی قراردادی _____ ۴۵
- گفتار هفتم - مفهوم اصل آزادی قراردادی _____ ۴۶
- مبحث دوم - فرازوفرد اصل آزادی قراردادی در طول تاریخ _____ ۴۸
- گفتار اول - دوره عهد باستان (آزادی قراردادی حداقلی) _____ ۴۹
- بند اول - عوامل و مبنای شکل‌گرایی در عهد باستان _____ ۵۲
- بند دوم - فواید و معایب نظام حقوقی شکل‌گرای دوره باستان _____ ۵۳
- گفتار دوم - دوره کلاسیک و قرون وسطی (تعدیل آزادی قراردادی) _____ ۵۴
- بند اول - دوره کلاسیک _____ ۵۵
- بند دوم - قرون وسطی _____ ۵۵
- الف) عصر فرانک‌ها _____ ۵۵
- ب) عصر فتودالبیته _____ ۵۶
- گفتار سوم - قرن ۱۸ و ۱۹ یا دوره رنسانس و روشنگری (اوج آزادی قراردادی) _____ ۵۷
- بند اول - دوره رنسانس _____ ۵۸
- بند دوم - عصر روشنگری _____ ۵۹
- گفتار چهارم - قرن بیستم (افول آزادی قراردادی) _____ ۶۰
- بند اول - مصادیق شکل‌گرایی در قرن بیستم _____ ۶۱
- مبحث سوم - نظام حقوقی رومی ژرمنی _____ ۶۳
- گفتار اول - آشنایی با نظام حقوقی رومی ژرمنی _____ ۶۴
- گفتار دوم - پیشینه تاریخی نظام حقوقی رومی ژرمنی _____ ۶۵
- مبحث چهارم - تأثیر قلمرو شریعت در پذیرش اصل آزادی قراردادی _____ ۶۹
۱. ثواب و پاداش اخروی _____ ۷۱
۲. زندگی دنیوی _____ ۷۱
۳. تکامل انسان _____ ۷۲
- گفتار اول - دیدگاه شمول _____ ۷۶
- بند اول - شمول حداکثری _____ ۷۶
- بند دوم - ادله دیدگاه شمول حداکثری _____ ۷۷
- گفتار دوم - دیدگاه عدم شمول _____ ۷۸

- گفتار سوم - دیدگاه برگزیده ۷۹
- بند اول - مستندات دیدگاه برگزیده (دیدگاه شمول) ۸۰
- الف) آیات قرآن ۸۰
- ب) روایات ۸۲
- ج) دلیل عقلی ۸۵
- فصل دوم: مبانی اصل آزادی قراردادی در قرآن کریم ۸۹
- مبحث اول - مبانی عقلی ۸۹
- گفتار اول - هستی‌شناسی ۹۰
- بند اول - مبانی هستی‌شناسی کانت ۹۰
- بند دوم - مبانی هستی‌شناسی قرآنی ۹۱
- بند سوم - تفاوت‌ها و نتیجه جایگزینی مبانی هستی‌شناسی ۹۳
- گفتار دوم - معرفت‌شناسی ۹۳
- بند اول - مبانی معرفت‌شناسی کانت ۹۴
- بند دوم - مبانی معرفت‌شناسی قرآنی ۹۹
- بند سوم - تفاوت‌ها و نتیجه جایگزینی مبانی معرفت‌شناسی ۱۰۳
- گفتار سوم - انسان‌شناسی ۱۰۳
- بند اول - مبانی انسان‌شناسی کانت ۱۰۴
- بند دوم - مبانی انسان‌شناسی قرآنی ۱۰۸
- بند سوم - تفاوت‌ها و نتیجه جایگزینی مبانی انسان‌شناسی ۱۱۰
- گفتار چهارم - دین‌شناسی ۱۱۱
- بند اول - مبانی دین‌شناسی کانت ۱۱۱
- بند دوم - مبانی دین‌شناسی قرآنی ۱۱۳
- بند سوم - تفاوت‌ها و نتیجه جایگزینی مبانی دین‌شناسی ۱۱۴
- گفتار پنجم - ارزش‌شناسی ۱۱۵
- بند اول - مبانی ارزش‌شناسی کانت ۱۱۵
- بند دوم - مبانی ارزش‌شناسی قرآنی ۱۱۷
- بند سوم - تفاوت‌ها و نتیجه جایگزینی مبانی ارزش‌شناسی ۱۱۹

- گفتار ششم - روش شناسی _____ ۱۱۹
- بند اول - مبانی روش شناسی کانت _____ ۱۱۹
- بند دوم - مبانی روش شناسی قرآنی _____ ۱۲۱
- بند سوم - تفاوت‌ها و نتیجه جایگزینی مبانی روش شناسی _____ ۱۲۱
- مبحث دوم - مبانی نقلی _____ ۱۲۵
- گفتار اول - بررسی دلالت آیه شریفه «أوفوا بالعقود» بر اصل آزادی قراردادی _____ ۱۲۶
- بند اول - شأن نزول و روایات مفسر آیه _____ ۱۲۷
- بند دوم - مفردات و مدلول تصدیقی آیه _____ ۱۲۹
- الف) «أوفوا» _____ ۱۳۰
- یکم. معنای لغوی وفا _____ ۱۳۰
- دوم. معنای وفا در کلام مفسران و فقها _____ ۱۳۲
- سوم. حکم مستفاد از «أوفوا» در کلام فقها _____ ۱۳۲
- ب) «العقود» _____ ۱۳۹
- یکم. معنای لغوی عقد _____ ۱۴۰
- دوم. معنای لغوی عهد _____ ۱۴۳
- سوم. معنای «عقد» و «عهد» از نظر مفسران _____ ۱۴۵
- چهارم. معنای «عقد» و «عهد» از نظر فقها _____ ۱۵۶
- پنجم. معنای «عقد» و «عهد» بنا بر دیدگاه منتخب _____ ۱۸۳
- بند سوم - رابطه آیه شریفه «أوفوا بالعقود» با اصل آزادی قراردادی _____ ۱۸۵
- الف) شمول آیه شریفه نسبت به عقود مستحدثه (نوپدید) _____ ۱۸۶
- یکم. دیدگاه عدم شمول _____ ۱۸۷
- دوم. دیدگاه شمول _____ ۱۹۸
- ب) مشرع بودن آیه و ارتباط آن با اصل آزادی قراردادی _____ ۲۰۲
- یکم. عرفی یا شرعی بودن معنای «العقود» _____ ۲۰۳
- دوم. آزادی قراردادی بر اساس دیدگاه مشرع بودن آیه شریفه _____ ۲۱۶
- سوم. دیدگاه برگزیده _____ ۲۲۱

- گفتار دوم - بررسی دلالت آیه شریفه ﴿تِجَارَةٌ عَنْ تَرَاضٍ﴾ بر اصل آزادی قراردادی — ۲۲۲
- بند اول - شأن نزول و روایات مفسر آیه — ۲۲۳
- بند دوم - مفردات و مدلول تصدیقی آیه — ۲۲۵
- الف) «لا تأكلوا» — ۲۲۶
- یکم. معنای لغوی اَکَل — ۲۲۶
- دوم. معنای اَکَل در کلام مفسران و فقها — ۲۲۷
- ب) «اموالکم بینکم» — ۲۳۳
- یکم. معنای عبارت «اموالکم بینکم» در کلام مفسران و فقها — ۲۳۴
- دوم. دیدگاه برگزیده — ۲۳۷
- ج) «بالباطل» — ۲۳۸
- د) «إلا» — ۲۴۰
- یکم. استثناء متصل — ۲۴۱
- دوم. استثناء منقطع — ۲۴۱
- ه) «تجاره» — ۲۴۳
- یکم. معنای لغوی تجاره — ۲۴۳
- دوم. معنای تجاره در کلام مفسران و فقها — ۲۴۴
- سوم. مصدری یا اسم مصدری بودن معنای تجاره — ۲۴۸
- و) «عن تراض منکم» — ۲۵۰
- بند سوم - رابطه آیه شریفه «تجاره عن تراض» و اصل آزادی قراردادی — ۲۵۲
- الف) شمول آیه شریفه نسبت به تجارت‌های نوپدید — ۲۵۴
- ب) مشروع بودن آیه و ارتباط آن با اصل آزادی قراردادی — ۲۵۵
- مبحث سوم - تفاوت مبانی اصل آزادی قراردادی در قرآن کریم و نظام رومی ژرمنی — ۲۵۸
- گفتار اول - تفاوت مبانی عقلی — ۲۵۹
- بند اول - مبانی هستی‌شناسی — ۲۵۹
- بند دوم - مبانی معرفت‌شناسی — ۲۶۰
- بند سوم - مبانی انسان‌شناسی — ۲۶۰

- بند چهارم - مبنای دین‌شناسی - ۲۶۱
- بند پنجم - مبنای ارزش‌شناسی - ۲۶۲
- بند ششم - مبنای روش‌شناسی - ۲۶۳
- فصل سوم: مستثنیات اصل آزادی قراردادی در قرآن کریم - ۲۶۵
- مبحث اول - دلالت آیه «أوفوا بالعقود» بر مستثنیات - ۲۶۸
- گفتار اول - معنای «العقود» - ۲۶۸
- گفتار دوم - مصادیق عقود غیر شرعی (مستثنیات اصل آزادی قراردادی) - ۲۷۱
- بند اول - ازدواج در مدت عدّه - ۲۷۱
- بند دوم - پیمان‌های غیر مشروع - ۲۷۲
- بند سوم - عقود ربوی - ۲۷۳
- بند چهارم - بیع در زمان نماز جمعه - ۲۷۴
- بند پنجم - معامله غبنی - ۲۷۵
- بند ششم - معاملات مسلط‌کننده کفار بر مسلمانان - ۲۷۵
- بند هفتم - معاملات در مسیر گناه - ۲۷۶
- بند هشتم - معاملات لاهی - ۲۷۶
- بند نهم - معامله سخن‌چینی (نمیمه) - ۲۷۷
- مبحث دوم - دلالت آیه «تجاره عن تراض» بر مستثنیات - ۲۷۸
- گفتار اول - معنای «الباطل» - ۲۸۰
- بند اول - معنای «الباطل» نزد لغت‌شناسان - ۲۸۰
- بند دوم - معنای «الباطل» نزد فقها و مفسران - ۲۸۱
- الف) عرفی یا شرعی بودن معنای «الباطل» - ۲۸۱
- یکم. الباطل به معنای باطل شرعی - ۲۸۲
- دوم. الباطل به معنای باطل عرفی - ۲۸۵
- سوم. الباطل به معنای باطل واقعی - ۲۸۸
- چهارم. دیدگاه منتخب - ۲۹۰
- ب) سبب یا عوض بودن معنای «الباطل» - ۲۹۲

۲۹۳. یکم. الباطل به معنای سبب باطل
۲۹۵. دوم. الباطل به معنای عوض باطل
۲۹۵. ج) توسعه معنایی «الباطل» (دیدگاه مختار)
۲۹۷. یکم. روایات
۳۰۱. دوم. کلام مفسران
۳۰۲. سوم. کلام فقها
۳۰۵. گفتار دوم - مصادیق «الباطل»
۳۰۵. بند اول - معاملات غیراخلاقی
۳۰۷. بند دوم - معاملات ظالمانه
۳۰۸. بند سوم - معاملات مخالف حکم حکومتی (باطل حکومتی)
۳۱۰. الف) ماهیت حکم حکومتی
۳۱۱. ب) قلمرو احکام حکومتی
- مبحث سوم - تفاوت مستثنیات اصل آزادی قراردادی در قرآن کریم و نظام رومی ژرمنی
۳۱۴. ژرمنی
۳۱۴. گفتار اول - مستثنیات اصل آزادی قراردادی در نظام حقوقی رومی ژرمنی
۳۱۵. بند اول - قانون
۳۱۹. بند دوم - نظم عمومی
۳۲۳. بند سوم - اخلاق حسنه
۳۲۶. بند چهارم - نقد مستثنیات اصل آزادی قراردادی در نظام رومی ژرمنی
۳۲۶. الف) نقد در حوزه قانون
۳۳۲. ب) نقد در حوزه اخلاق و نظم عمومی
۳۳۷. گفتار دوم: بیان تفاوت‌ها با رویکرد نقد
۳۳۸. بند اول - ویژگی‌های نظام حقوقی رومی ژرمنی
۳۴۰. بند دوم - ویژگی‌های حقوق اسلامی با رویکرد نقد حقوق رومی ژرمنی
۳۴۰. الف) و حیانی بودن
۳۴۲. ب) مطابقت با طبیعت و فطرت انسان

ج) توجه به ابعاد مختلف وجود انسان _____ ۳۴۴

د) کامل بودن _____ ۳۴۵

ه) هماهنگی و انسجام _____ ۳۴۶

و) ضمانت اجرایی درونی _____ ۳۴۷

ز) ثبات و استمرار _____ ۳۴۸

نتیجه _____ ۳۵۱

منابع _____ ۳۶۱

مقدمه

تبیین موضوع رساله و بیان اهمیت و جایگاه موضوع

اصل آزادی قراردادی به عنوان مهم‌ترین اصل در باب حقوق قراردادها مطرح می‌شود^۱ که می‌توان آن را به عنوان مبنای حقوق قراردادها قلمداد نمود.^۲ مطابق این اصل، افراد در تعیین طرف قرارداد، شروط و اوصاف و حدود آثار قراردادشان آزادند؛^۳ یعنی با هرکسی که بخواهند و با هر شکل و یا وصفی می‌توانند معامله کنند و دولت حق دخالت در شکل و کیفیت معامله آن‌ها را ندارد، همچنین می‌توانند حدود آثار قراردادشان را خودشان تعیین کنند و در مواردی که مخالف قانون نباشد قراردادشان را منحل کنند^۴ به عبارتی اراده افراد در تعیین سرنوشت قراردادهاشان حاکم است.^۵

ماکس وبر قرارداد و اصل آزادی قراردادی را مهم‌ترین ویژگی حقوق

۱. عبدالرسول دیانی، قواعد عمومی قراردادها، ص ۷۰.

۲. غلامرضا ذاکر صالحی، مبانی قراردادهای نامعین، ص ۵۲.

۳. همان.

۴. مهدی شهیدی، تشکیل قراردادها و تعهدات، ج ۱، ص ۵۶.

۵. ناصر کاتوزیان، حقوق مدنی (قواعد عمومی قراردادها)، ج ۱، ص ۱۴۴.

مدرن^۱ دانسته است. و بر قرارداد را منبع حقوق و تکالیفی می‌داند که دولت وظیفه حمایت و ضمانت آن را برعهده دارد.^۲ اصل حاکمیت اراده و آزادی قراردادی برگرفته از مبانی فلسفی فلاسفه دوره روشنگری به خصوص امانوئل کانت است که در پیوند با اومانیسم و سوئیژکتیویسم رشد کرده است. از نتایج این اصل می‌توان به نفی فرمالیسم و شکل‌گرایی و پذیرش عقود بی‌نام و هر نوع تعهد بین دو فرد اشاره کرد. اصل آزادی قراردادی وارد قانون ما نیز شده است، ماده ۱۰ قانون مدنی مقرر می‌دارد:

«قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده‌اند در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد نافذ است».

حقوقدانان عموماً در کتب حقوقی از اصل آزادی قراردادی و مستثنیات آن سخن گفته‌اند، ایشان به جهت اهمیت این قاعده حقوقی سعی داشته‌اند این اصل را یک اصل اسلامی معرفی کنند که سال‌ها قبل از دستیابی غربی‌ها به آن، در ادله شرعی ما همچون آیه شریفه (مائده، آیه ۱) بیان شده است.^۳ با توجه به تعارض مبانی غربی این تئوری با مبانی اسلامی نمی‌توان به راحتی چنین ادعایی را پذیرفت.

با توجه به اهمیت این قاعده حقوقی که در غرب و با مبانی غربی به وجود آمده است و هم‌اکنون در حقوق کشورهای اسلامی نیز راه یافته است، لازم است با واکاوی دقیق مبانی آن، اسلامی و یا غیراسلامی بودن این نظریه به

۱. حقوق مدرن یعنی حقوقی که دین در آن نقش کم رنگی دارد و اراده انسان که به جای اراده الهی نشسته است در آن حکومت می‌کند.

۲. مهدی شهابی، «از مدرنیته تا پست مدرنیته، تأملی در مبانی تحول نظام حقوقی»، تحقیقات حقوقی، ۶۲، بهار ۱۳۹۲، ص ۶۶۹.

۳. ر. ک: ناصر کاتوزیان، حقوق مدنی قواعد عمومی قراردادها، ج ۱، قسمت آزادی قراردادی.

اثبات برسد که اگر غیراسلامی دانسته شد بتوان یا به تهذیب این قاعده پرداخت و اگر نشد آن را از دامن حقوق کشورهای مسلمان حذف نمود.

از آنجایی که قرآن کریم به عنوان معتبرترین منبع مشترک فقهی مذاهب اسلامی، مورد توجه مذاهب اسلامی است، لازم است بررسی این قاعده در قرآن کریم زودتر از منابع دیگر به انجام برسد. از طرفی این اصل حقوقی به عنوان یکی از بنیادهای حقوقی نظام رومی ژرمنی محسوب می شود و از آنجایی که نظام حقوقی رومی ژرمنی در میان کشورهای دنیا بیشترین تابعین را به خود اختصاص داده است، مطالعه دیدگاه آن نظام به این اصل حقوقی، در کنار دیدگاه قرآن کریم، می تواند تفوق وحی بر عقل بشری را به رخ کشد. از این رو با انتخاب نظام حقوقی رومی ژرمنی که هم به نوعی خاستگاه اصل آزادی قراردادی است و هم از جهت اهمیت، یکی از پراهمیت ترین نظام های حقوقی دنیا محسوب می شود به نوعی در پی خودنمایی دیدگاه برتر قرآن کریم بر آن نظام هستیم.

حقوق کشور ما در موارد متعددی از حقوق رومی ژرمنی بهره برده است و در مواردی نتوانسته دوگانگی میان حقوق اسلام و حقوق رومی ژرمنی را در خود هضم نماید. این مشکل به خاطر تضاد مبانی دو نظام حقوقی است که بعضاً مورد غفلت حقوقدانان ما قرار گرفته است؛^۱ همین امر اهمیت این رساله را بیشتر نشان می دهد. رساله ما در حقیقت به دنبال کشف دیدگاه قرآن کریم در مورد اصل آزادی قراردادی است که در صورتی که دیدگاه قرآن کریم به اصل آزادی قراردادی منفی باشد، به اصلاح آن نظریه با مبانی قرآنی بپردازد و آن مؤلفه

۱. ر. ک: عطاء الله بیگدلی، «حاکمیت اراده در فقه امامیه نظام رومی ژرمنی و حقوق

ایران»، حقوق اسلامی، ۴۱، بهار و تابستان ۱۳۹۴، ص ۱۲۵-۱۵۰.

علوم انسانی غرب را تهذیب کند و به یک مؤلفه اسلامی تبدیل کند و اگر ممکن نبود بر لزوم حذف آن مؤلفه از حقوق کشورمان تأکید کند.

تبیین دیدگاه قرآن کریم در امور مختلف مرتبط با انسان، بسیار پراهمیت است به گونه‌ای که تأیید و یا انکار قرآن کریم در مورد برخی از نظریات و مؤلفه‌های علوم انسانی نقش بسزایی در اصلاح و اسلامی‌سازی آن نظریات خواهد داشت و از اقبال عمومی جوامع اسلامی برخوردار خواهد شد. نمایش و ابراز نظر قرآن کریم در مورد مؤلفه‌های مختلف علوم انسانی که در جوامع اسلامی به کار گرفته شده‌اند بسیار پراهمیت است و بر اهمیت موضوع رساله ما دلالت دارد. همچنین نمایش تفوق دیدگاه قرآن کریم نسبت به دیدگاه نظام حقوقی رومی ژرمنی به اصل آزادی قراردادی، با بیان نقدهایی بر این نظام حقوقی وجه دیگری از اهمیت این موضوع را نمایش می‌دهد.

اهداف تحقیق

۱. اهداف این رساله را می‌توان در موارد زیر خلاصه نمود:
۱. استنباط دیدگاه قرآن کریم در مورد اصل آزادی قراردادی و تبیین آن.
۲. نمایش و ابراز دیدگاه قرآن کریم در مورد نظریه اصل آزادی قراردادی به جوامع حقوقی اسلامی.
۳. نمایش و ابراز تفاوت‌های دیدگاه قرآن کریم و نظام حقوقی رومی ژرمنی به نظریه اصل آزادی قراردادی.
۴. نمایش تفوق دیدگاه قرآن کریم در مورد اصل آزادی قراردادی بر دیدگاه نظام رومی ژرمنی.
۵. اسلامی‌سازی نظریه اصل آزادی قراردادی (معرفی و تولید یک نظریه اسلامی معادل با نظریه اصل آزادی قراردادی رومی ژرمنی).